
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

X. 200/1005. (2.)

GRÓF
SZÉCHENYI ISTVÁN
VÉGRENDELETÉNEK

NÉMELY PONTJAI.

JEGYZETEKSEL KÖZREBOCSÁTJA

TÖRÖK JÁNOS.

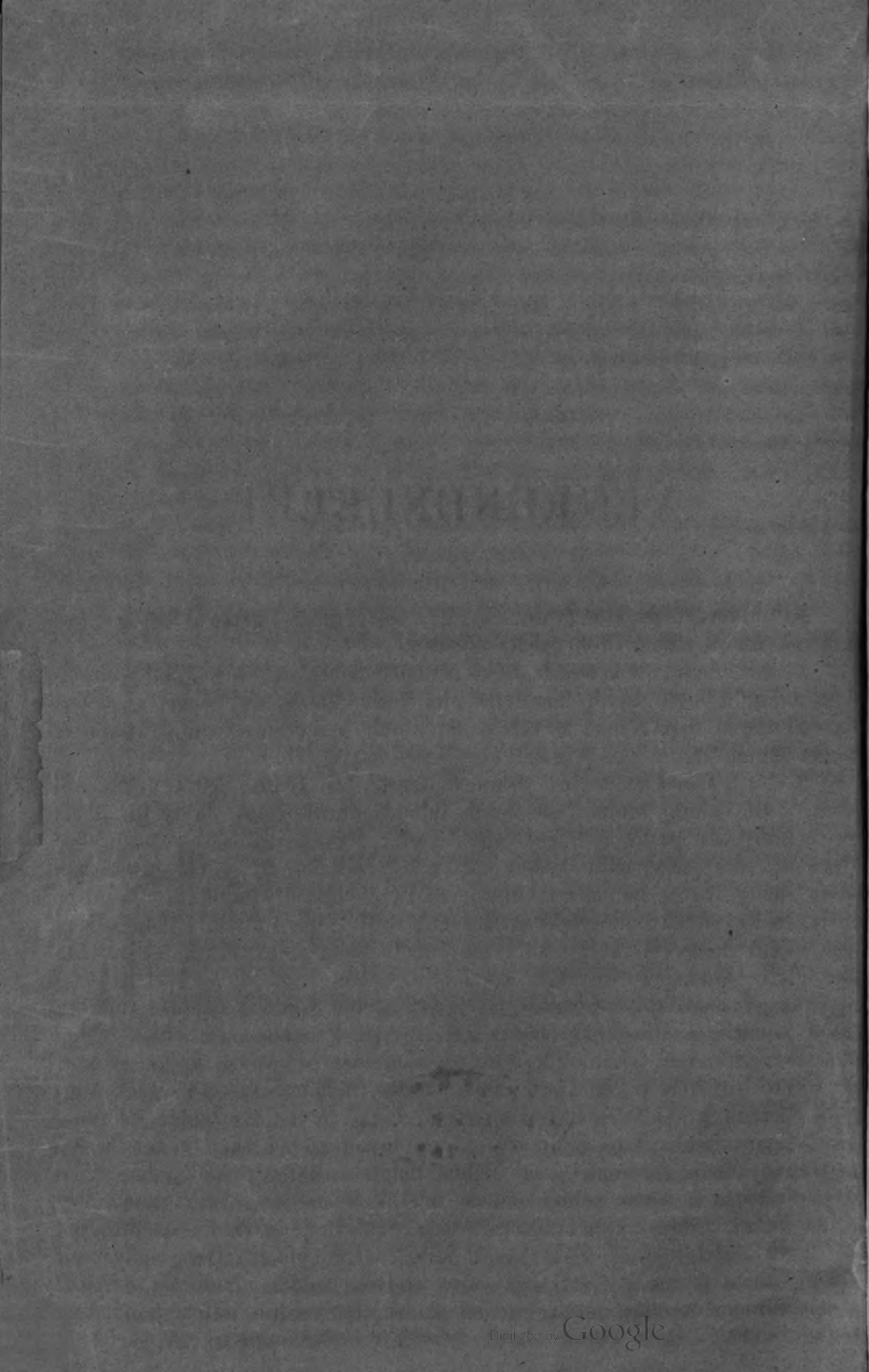
MÁSODIK KIADÁS.

A TISZTA JÖVEDELEM **SZÉCHENYI** ÉRCZSOBRÁNAK VAN SZÁNVA.

PEST, 1860.

WERFER KÁROLY MŰINTÉZETÉBŐL.

VÉGRENDELET.

Két testvér bátyám *Lajos* és *Pál*, vagy azok, kiket e végakaratom törvényesen illet, *üdvözlét Néktek!*

1-ször. *Lelkemet a mindenható Istennek ajánlom*, kit mindig, mint a legfőbb jót forrón imádtam, ha bár tőle emberi gyarlóságomnál fogva, sokszor el is távoztam, a mit keserűen sirattam életemen keresztül, 's most is szívszaggatva bánok.

2-ször. Testemet vajmi örömet szeretném Britanniába küldetni, 's ott valami boncztársaságnak ajándékoztatni, hogy én is habár csekély, de tetteges tehetségem szerint járulhassak meggyőzéséhez és kiirtásához azon kártékony előítéletnek 's elfogultságnak, melly azon nemzetet diszteleníti „mellytől annyit tanultam, 's mellynek nyomdokit annyiakban követni, olly forrón, — jóllehet nem nagy sikerrel — sürgetém honosimat!“ Testemnek elajándékozása által, ha nem is fizetném tökéletesen azon adót le, mellyel a nagy angol nemzet iránt tartozom, bemutatnám legalább valódi hálaomat. — Miután azonban hiu viszketegségnek tarthatnák ebbéli kívánatomat sokan, kik mindent a legjózanabbat is, ha a szokottból kitér, legfőképp pedig mert testem, habár befüszerezetnék vagy beszóztatnék is, kellőleg még is alig érhetne honczolás tekintetében haszonvehető állapotban, olly távoli országba, titeket kedves barátim e kérésemre csak azon feltétel alatt szorítlak, ha annak tellyesítése nem lenne néktek felette terhes és alkalmatlan. Mert ha az volna, akkor vágassátok keblemből ki szívemet és fűrösszétetek égett borban. Hadd lássa kinek tetszik azon szívet, melly rendszerint kínos görcstől öszvezsugorodva epedett, midőn *Hunniának* nyomorult álláspontját, a Magyarok elkorcsultát, szinte mindenben érezte, 's csak akkor tágult rövid örömökre, mikor egy szebb jö-

vendőnek sejdítése villámlotta azt néha keresztül, testem pedig té-
tessék nemzetségünk kriptájába.

14-szer. Azon *hatvanezer* pengőforintnyi alapítványt, melyet
a Magyar tudós társaságra tettem, e végakaratomnál fogva az em-
lített társaság levéltárában lévő oklevél értelmében, újra megerő-
sítem.

15-ször. Egy Pesten építendő 's fenntartandó *Magyar szin-
házra* alapítok (10,000) *tízezer* pengőforintot, olly feltétel alatt
egyébiránt, hogy ezen tőke 5-től 100-tól mindaddig kamatozjon 's
kamat kamatra halmozassék, míg ezen tízezer forint vagy maga
magában vagy egyéb hozzájárulások által legalább is *kétszáz ezer*
pengő forintra nő (200,000 C. m.), akkor pedig szolgáljon meny-
nyire lehet a tárgy végképi elrendelésére, a *játékszinről* irt mun-
kácskám terve, utmutatóúl.

16-szor. Egy Pesten építendő 's fenntartandó *laptaházra* (Jeu
de paume) alapítok *négy ezer* pengő forintot (4000 ft. Cm.) azon
feltétellel, hogy ezen tőke is csak akkor fordíttassék most említett
céljára, ha 5-el 100-tól kamatozván, vagy magában vagy más ada-
kozások által, legalább is (40,000 ft) *negyven ezer* pengő forintra
fel nő.

17-szer. A *pesti nemzeti Casinó* számára veendő vagy építendő
háznak megszerzésére alapítok *husz ezer* pengő forintot (20,000
ft Cm.) azon feltétellel azonban, hogy ezen tőke is mindaddig ka-
matozjon 5-el 100-tól, míg vagy maga magában, vagy hozzájárú-
lások által legalább is kétszázötven ezer pengő forintra fel nő
(250,000 ft Cm.) 's csak azután rendeltessen el az egész tárgy,
nemzeti címjének valódi díszszel megfelelőleg. Ajándékozok ezen
fölül az említett társaságnak „*egy ezer aranyt*“ (1000 aranyt) érő
arany serleget, melyet ti kedves barátim jó izléssel, 's im ezen
felírással készíttetni ne terheltessetek : „*Nem holt az meg, ki ho-
nosinak emlékezetében él;*“ *) ez ajándékot is azonban egy szoros fel-

*) A nemzeti casinóban Pesten 1835-ben egy végrendeleti aláírás
nyitott meg, melyre e végrendelet jelen pontja vonatkozik s mely
egész terjedelmében így hangzik:

„Ki testének elpusztultával, mit halálnak szoktunk nevezni, nem
hiszi egész létének elenyésztét, annak utolsó pillanatiban, mikor nem
ritkán egészen világos a fő, de se kéz, se nyelv nem mozoghattóbbé, felette
kellemetlen érzés lehet, végakarátjának el nem rendelése miatt övét, ba-
rátját, vagy csak cselédjeit is minden ellátmány nélkül hátrahagyni.
Ez okból mi alulirtak végakarátunkat jó eleve el fogjuk rendelni.
Minthogy azonban alig lehet kellemesebb és nyugtatóbb érzés egy
nemes-keblű férfira nézve, mint annak biztos hiedelme, hogy azon
honfiktársainktól, kiket életünkben tiszteltünk, becsültünk, holtunk
után is hosszabb ideig megemelegettünk s illy emlékezesek alkal-
mával felhordott példáink után a jövő kor gyuladni fog nyomdokink
követésére ott, hol azok az erény ösvényét jelölik; ellenben ovako-

tétel alatt teszem csak, hogy t. i. minden esztendőben tartassék az említett Cassinóban egy minél számos b részvényesi ebéd, 's akkor az én emlékezetemre írattassék ki az említett serleg, melly az akkor Cassinói bornak leghelyesbikével légyen meg 's megtöltve, a mit a többség döntend el. — Ha azonban ezen társaság elbomlana, vagy elaljasodna, 's olly tagokat is türne keblében, kik a becstület legszorosabb értelmében, jól nevelt emberek közé nem valóók, — fordítsátok akkor „kedves barátim“ az említett tőkét (20,000 pengő forint) valami más honi vagy ha az többé nem volna, valami emberiségi-tárgyra. — A serleg pedig deponáltassék a Széchenyi-Muzeumba, boldogult atyám képe alá, békák és gyíkok közé *) mig onnand azt, az egykori tán magát szégyenleni tudó Magyar máshová nem viszi.

18-szor. Canovától szobrászott *Aspasiát*, Daneckertől szobrászott *Bas-reliefet*, Agricolától festett *Madonnát*, 's Enderától festett *Görög-lányt*, mint nem-különb *Fornerina mássát*, a *Tudóstársaságnak* azon feltétellel ajándékozom, hogy azokon soha túl ne adassék. |

Alóírtak bizonyítjuk; hogy méltóságos gróf *Széchenyi István* ur által ország-gyűlési szállására egybe hivatván, ő Nagysága előttünk nyilván kijelenté, hogy halála esetére végintézetét megtevvé; 's azt ezen írományba foglalva előnkbe adá, kérvén bennünket, írának ezt alá, mint e végre meghívott tanuk, a mit mi kész szí-vel tellyesítették, 's egy időben együtt lévén aláíránk. Pozsonban aprilis 27-én 1833.

Szegedy Ferencz, m. k. cs. k. kamarás, főispány 's a 7. személyes törvszék tbirája. (P. H.)

Szolgaegyházi Marich István Dávid m. k. cs. kir. kamarás. (P. H.)

Nagyattádi Czindery László m. k. T.-Somogy v.-megye alispánja (P. H.)

Báró Jeszenák János m. k. (p. h.).

Ifj. Bernáthfalvi Bernáth Zsigmond m. k. (P. H.)

dásra s jobb ut választására serkenni ott, hol emberi gyarlóságunknál fogva az igazság körén kívül kalandozánk: egyuttal ezennel azt is ígérjük, hogy a pesti nemzeti Casino-társaságnak végrendelkezésünkben egy kis emlékjelet hagyandunk“.

T. J.

*) Azon időben, midőn e végrendelet készült, gr. Széchenyi Ferencz képe a természettár s az egész régi muzeum legnagyobb teremében állott. Tudva van azonban, hogy az új muzeumban a nemzeti képtár diszteremébe nyerte a kép az alapítóhoz méltó helyét.

T. J.

- Galanthai Balogh János, m. k. (P. H.)
 Kollegrádi gróf Kollonits Maximilián m. k.
 (P. H.)
 Báró Meskó Jakab, m. k. (P. H.)
 Dubraviczky Simon, m. k. T. Pest v.-megye első alispánja 's követje (P. H.)
 Sárdi Somsich Miklós, m. k. (P. H.)
 Gróf Károlyi Lajos m. k. (P. H.)
 Csapó Dániel m. k. T. Tolna v.-megye első alispánja
 (P. H.)
 Báró Podmanitzky Lajos, m. k. (P. H.)
 Majthényi László, Bars v.-megye első alispánja 's követé
 m. k. (P. H.)
 Gróf Andrássy György m. k.
 Niczky József m. k. Sopron vármegyének első alispánja,
 (P. H.)
 Vajai Vay János m. k. (P. H.)
 Vásáros-Náményi Eötvös Mihály m. k. Szathmár
 vármegye követje (P. H.)
 Péchujfalusi Péchy Ferencz m. k. (P. H.)
 Ifjabb Bezeredy István m. k. (P. H.)
 Siskovits József Miklós m. k. (P. H.)
 Költsey Ferencz m. k. (P. H.)
 Pázmándy Dénes, m. k. (P. H.)
 Gróf Károlyi György, m. k. (P. H.)
 Borsitzky István, m. k. (P. H.)
 Ürményi Ferencz, m. k. (P. H.)
 Beöthy Ödön, m. k. (P. H.)
 Ocskói Ocskay Ignác, m. k. (P. H.)
 Gróf Waldstein József, m. k. (P. H.)
 Gróf Szápáry Miklós, m. k. (P. H.)
 Fraknoi Gróf Eszterházy Pál, m. k. (P. H.)
 Gróf Schwarzenberg Károly, m. k. (P. H.)
 Gróf Waldstein János, m. k. (P. H.)
 Bertha Sándor m. k. (P. H.)

TOLDALÉK-VÉGRENDELET.

Végakaratom 1-ső pontjára nézve, most is mint 8 évvel ezelőtt keserűen bánom az erénynek utjából néhai kikalandozásimat, s *Istennek ajánlom lelkemet.*

Végakaratom 2-ik pontját oda változtatom, hogy nem kívánom testemet Britanniába bonczolás végett küldetni többé, minthogy már szünni kezd, az érintett országban, a bonczolás végetti elfogultság és sok becsületes ember még holta után is kívánván szolgálni a köztársaságnak, még életében elajándékozza bonczolás végett porhüvelét. Szivem azonban vétessék testemből és fejem is vágassék le, nehogy ismét habár csak egy pillanatra is még egyszer felébredjek ez életben. Testem tétessék le nemzetségi sirboltunkba, *még tán a Magyaroknak olly Valhallája leend*, mellyet legközelebről életbe hozni szándékozom, és hol a „*tiszta szándék*“ megnyerendi még nemzeti jutalmát. Ha ilyenre érdemesnek találna egykor a nemzet, ám legyen akkor ott földi nyughelyem. . . . de csak azon feltétel alatt, ha hitvesemet, kinek lelkem kitisztulását köszönhetem, szinte beveszi és mellém fekteti a hibáimat felejtő és jó szándékomat jutalmazó nemzet.

Végakaratom 15-ik, 16-ik és 17-ik pontjait oda változtatom, hogy miután előre semmi módon nem látható házasságom előtt Csokonyai urodalmamat két testvér bátyámnak életmig tartó jövedelemért (rente viagére) engedém át, miáltal később szült és még tán ennekutánna születendő gyermekimnek igen nagyon praejudicáltam, e három pontban felidézett, tiz, négy, és húsz ezer, azaz együtt véve harmincznégy ezer forintokat pengő pénzben, csak akkor és a naptól tartozzék örökösöm vagy tartozzanak örököseim a végrendelet értelme szerint evidentiában tartani, kamatolni és végre kifizetni, midőn ő, vagy ők, ismét Csokonyai uro-

dalmam birtokába jó, vagy jönnek. A 17-dik pontban előforduló serleg készítése azonban eszközöltessék végrendeiletem szerint, csak hogy ezer arany helyébe kétszázat (200 #) határozok.

Végakaratom 18-ik pontját megsemmisíttem, minthogy környülményeim változtak. . .

Az érintett pontokhoz még ezeket csatolom :

1-ször. Hogy *Tasner Antal* titkáromnak jussanak minden könyveim, naplóim, kézirataim, jegyzékeim, és ő azokkal belátása és szabad akaratja szerint tegyen; meglévén nemes érzéséről és tiszta lelkéről annyira győződve, mikép semmi hatalom által nem fogja magát kényszeríteni hagyni, hogy irományaim olly részét is köztudomásra adja, melly valakit compromittálhatna, de azt lán-goknak adandja át. — E felett azt kívánom és rendelem, hogy *Tasner Antalnak* évenként rendes nyugpénz járjon azon szerződés-nek tellyes értelmében, melly kezeiben van, 's mellynek másását ide csatolom.

2-or.

3-or.

Vegye hálámat kedves hitvesem mindazon jóért, mivel engem megajándékozott. Neki köszönöm lelkemnek nemesbültét, mert ő szeretette meg velem az erényt, 's neki fogom köszönni üdvözülete-met. Hála neki! Hiszem Istenben, hogy ismét meglátjuk egymást a soha nem hervadó szeretetnek virágai között, 's az idők véghe-tetlenségében egymásnak élni fogunk.

Két bátyámat *Lajost* és *Pált*, vagy ha azok többé nem lennének, Nemzetségünk elnökeit ezennel ismét 's ismét felszólttom, pártolják végakaratom végrehajtását, — ne hagyják a *Széchenyi*-nevet szűkkeblűség által bemocskoltatni, de mint Magyarok becsül-tessék meg a Magyar nevet, mindenkor és mindenütt.

Te pedig tisztelt barátom *Teleky József*, kit ezennel véginté-zetem végrehajtójának kérlek meg, és kihez e sorok intézvék : Légy gyámola feleségemnek, családomnak és emlékezzél meg néha hű barátodról. Pest deczemb. 15-én 1841. Gr. *Széchenyi István*, m. k. (P. H.)

Alólirottak ezennel bizonyítjuk, hogy mai napon méltóságos gróf *Széchenyi István* úr ő nagysága által meghivatván, előttünk nyil-vánítottá, hogy ezen iromány ő Nagysága pótlék végrendelete, ezt tehát egyszerre együtt lévén, aláirtuk. Pesten deczemb. 15-én 1841.

Felső Eőri Bertha Sándor, m. k. t. t. n. v. t. bírāja (P. H.)

Kacs Kovics Lajos, m. k. h. ügyvéd, s' t. biró. (P. H.)

Török János, m. k. (P. H.)

MELLÉKLET

a „Toldalék-végrendelet“-hez.

„Üdvlelde“ című munkám 130-ik lapján megszakasztott foglalának kiegészítéséül íme ezt igtatom ide esedezve végakaratilag: akkor *) s ezt esedezem, tőlem ne tagadják meg, helyhezzék hű élettársam, jobb felem, tiszteletre méltó feleségem tetemeit hamvaim mellé. Mert ő vala az, ki már akkor

**) Gróf Széchenyi István már 1841-ben „Kelet Népe“ című munkájában megpendíté az „Üdvlelde“, vagy is magyar Pantheon eszméjét, melyet két évvel később „Üdvlelde“ című röpiratában részletesen is kifejtett, s oda legelsőben is a fényes emlékezetű gróf Desseffy Aurélt takarítandónak indítványozá. — E röpiratnak végső sorai Széchenyi személyére vonatkoznak, de a szerénység és fájdalom gátolá azokat teljesen befejezni, s mint a következő idézetből kitetszik, az 'a k k o r' szónál a további gondolatok leírását félbe szakasztá. Hogy tehát a tisztelt olvasó a végrendelet ezen mellékletét megérthesse, ide igtatjuk az „Üdvlelde“ című munka (128—130 lap) végső sorait:

S most saját magamat illetőleg van kérésem. De alig birom előhozni. Mert jól tudom, egy részről milly hiúsági színben jelenik meg mind az, mit egyes polgár, bármily magas fokon álljon is, és így annál inkább én, alárendelt családi viszonyait érintve, a nagy közönség figyelmébe ajánlani merészel; más részről nem kevésbé ismeretes előttem, hogy a nagy közönség ítélőszéke előtt mind az is hasonlólag a hiúság színében tűnik fel, mi körül a tulszerénységnek leple fűzetik. Mind ez tudva van előttem; de azért kérésemet még is elrebe-gem, nyájás engedékenységgért esedezvén.

Előbb-utóbb — de egyszer bizonyosan eljő a nap, mikor földi életnek vége szakad. Honunk körüli fáradozásimnak öszeve akkor károsnak, hasznosnak fog-e mutatkozni, tudja a mindenható Isten. Annyit azonban mégis sejtek: tán nevem is bírálat alá kerülend

is felfogta őszinte vágyamat és nagyobbszerű eszméimet: *Szolgálna a Hont*, mikor közfelhevülési pillanatokon kívül, legalább azon körökben, mellyekbe én valék helyezve, alig volt egy hő kedély is, melly megértett s egy kissé méltatott volna, de általában a legtöbb egy felhőkben repdeső különcznek, sőt egy mindent magának feláldozó hiúnak színében jelentem meg, Ő volt az, kinek szép lelkéből mindég erőt és szilárdságot merítettem, — mert ő soha sem tudott kételkedni őszinteségemen, mikor félreismerve, fel nem jogva *anathemát* kiáltott ellenem a vak hév, sőt nem egy nemes kedély fordult tőlem kételkedve el, s illyes vajmi erősen rágódik az életen; — Ő volt végre az, kiben a legmagasztosb germán költőnek asszonyi idealját felleltem, melly szerint nem pipere — és divat-hajhászat vagy éppen politikai bele-avatkozás és a pártok feltüzesítése, és végre egészen vakokká tétele, mire annyi asszony olly irtózatosan hajlandó, a hölgynek magasb tisztje; de a nő csak ugy felel meg magas hívatásának, csak az által lesz a *mennyei lakosok legremekebb műve*, ha valamint a férj *Szabadságért* vív, úgy küzd az asszony *illemért*. *És ez hölgyem hű képe*. Üdv és hála azért neki; hamvai pedig, ha élteben vala angyalom, teteimeimtől se legyenek soha is, bár hova kerüljenek is azok elkülönözve; mert ő lesz végre az, jól tudom, ki habár az egész világ is elhagy, hűn és bennem bízva, rólam nem kételkedve, fog állani mellettem.

Pest, május 16-án 1843.

Gr. Széchenyi István m. k.

egykor, ha üdvledei eszmém életbe lép. Hajlamért, legkisebb részrehajlásért nem esedezem, nem ez az, mi keblemet epezti; mert tudja az ég, mint fentebb érintém, sokkal féltékenyebben hozdom az üdvlede szeplőlenségét lelkemen, hogy sem saját hamvaim sorsa iránt igen aggódnám, és e fölött olly kicsinynek, olly salaktelinek érzem magamat, s felette jól tudom, hogy azon keveset, mi bennem tán meglehetős, miben nem tán nem egészen rossz, jobbadán másokéihoz képest azon oly igen kedvező körülményeknek köszönhetem, melyek közé e földre állított a sors, s mellyek nélkül annyi tündöklök igazi erkölcsi felsőbbbségben előttem, s mellyek nélkül én, tudja a mindenható, tán haszontalan vagy minden esetre egy alig ismert mindennapi volnék Nem számolok én ez okból, bizony mondom, illy kiténtetésre, jöllehet megvallom — és ugyan miért szégyenleném azt megvallani — nem sovárogtam soha és soha nem is fogok sovárogni más földi jutalom után, mint hazámfiának, vérrokonimnak egy kis méltánylatáért.

Ha azonban mégis számosb tévedéseim egykor pillanatig felejtve lennének, és azon kevés mag, mellyet véletlenül elhinték, mások által ápolva hasznos gyümölcsökké virulna, és ez tán nékem tulajdonitának, és így hamvaim is érdemeseknek tartatnának azok tetemei közt örök békében nyughatni, kikben több volt a hon, mint az önszeretet, s kikben több vala a lélek mint volt a pára: a k k o r . .

ámde kezeimből esik a toll, mert illőbbnek hiszem, e kérésemet végakaratomba foglalnom.“

Ára 50 kr.

STAVÓN
1914
K. K. K.